

Welkom in Berlijn

AANKOMST IN BERLIJN	3
WAT U NIET MAG MISSEN	4
HOOGTEPUNTEN VAN MICHELIN	6
BERLIJN IN 3 DAGEN	8

De Fernsehturm en
het Rotes Rathaus

© M. Viola/Zaanar/age fotostock

De Spree en de 368 meter hoge Fernsehturm: de twee belangrijkste herkenningspunten van Berlijn

© Canadastock_shutterstock

AANKOMST IN BERLIJN

Met het vliegtuig

www.berlin-airport.de

LUCHTHAVEN TEGEL (TXL)

Er rijden alleen bussen en taxi's, waarvan de haltes en standplaatsen op de luchthaven (terminal A, gates 6 tot 9) zijn aangegeven met gele borden. Bij de gele automaten kunt u kaartjes kopen (vergeet ze niet af te stempelen bij de zuilen bij de haltes). Koop een kaartje met tarief AB. U kunt uw kaartje ook bij de chauffeur kopen, als u gepast kunt betalen.

Bus – De handigste manier om het oostelijke deel van de stad te bereiken. De **expressbus TXL** (geel, om de 10 à 20 min.) brengt u in 50 min. naar de wijk Mitte. Belangrijkste haltes: Hauptbahnhof, Brandenburger Tor (S-Bahn: S1,

S2, S25) en Alexanderplatz (metro en S-Bahn: U2, U5, U8, S5, S7, S75).

De **expressbus X9** (geel) rijdt naar het westelijke deel van de stad, richting Zoologischer Garten (U2, U9, S5, S7, S75).

Bus 109 brengt u naar het metrostation Kurfürstendamm (U1, U9). Met **bus 128** bereikt u het metrostation Kurt-Schumacher-Platz (U6).

Taxi – Ca. 30 min. rijden (€ 25-35).

LUCHTHAVEN SCHÖNEFELD (SXF)

Goede verbinding met de stad vanuit het **S-Bahnstation** op 400 m van de luchthaventerminal (lijnen **S45** en **S9**), met gratis pendeldienst. Of neem **bus 171**, naar het metrostation Rudow (U7) of de **regionale treinen** RE7 en RB14 (Airport-Express Schönefeld) naar het Hauptbahnhof en de Alexanderplatz. Opgelet: hier geldt tarief ABC. **Taxi** – Ca. 40 min. rijden (€ 40).

OPENBAAR VERVOER

Dienstregeling: *ma.-do. 4.00-0.30 u; vr.-zo. dag en nacht (behalve lijn U4 en sommige lijnen van de S-Bahn). Nachtbussen, -trams en -S-Bahn: 0.30-4.30 u.*

Interessante tarieven:

Tageskarte (1 d.) – Geldig op de U-Bahn (metro), S-Bahn (sneltram), bus en tram (zones AB) – € 7.

Berlin WelcomeCard – U-Bahn (metro), S-Bahn (sneltram), bus en tram (zones AB) - 48 uur (€ 19,90), 72 uur (€ 28,90), 5 d. (€ 36,90).

Met de auto

Vanuit Amsterdam is het circa 660 km, vanuit Brussel circa 760 km tot Berlijn. De meeste hotels in het centrum van Berlijn zijn bereikbaar met de auto en veel hotels bieden parkeergelegenheid.

Met de trein

Het centraal station (**Hauptbahnhof**) bevindt zich in het centrum en is verbonden met de lijnen S3, S5, S7, S9 en S75 van de **S-Bahn** en metrolijn U55. www.bahnhof.de

 Kaart van het openbaar vervoer op de achterste binnenflap.

WAT U NIET MAG MISSEN

Onze favoriete 'mooiste plekjes'

Museumsinsel★★★
Vouwkaart F-G3 - 📍 blz. 43

Charlottenburg★★★
Vouwkaart A2-4 - 📍 blz. 111

Jüdisches Museum★★★
Vouwkaart F-G6 - 📍 blz. 76

Gemäldegalerie★★★
Vouwkaart E5 - 📍 blz. 94

5

Zoologischer Garten★★★

Vouwkaart C5 - 📍 blz. 101

6

Reichstag★★

Vouwkaart E3-4 - 📍 blz. 28

7

East Side Gallery★★

Buiten de vouwkaart via H4 - 📍 blz. 71

8

Brandenburger Tor★★

Vouwkaart F4 - 📍 blz. 33

9

Landwehrkanal★★

Vouwkaart G-H6 - 📍 blz. 80

HOOGTEPUNTEN VAN MICHELIN

♥ **Ontdek de ware betekenis van het woord *Frühstück*** in een van de gezellige cafés in de wijk Prenzlauer Berg. Tussen de Kollwitzplatz, de Helmholtzplatz en de Oderberger Straße werd de kunst van het brunchen uitgebreid tot... 16.00 u. Cool, gezellig en origineel! 🚶 blz. 127.

♥ **Doorkruis de stad per fiets** om te ervaren hoe groot Berlijn wel is. Omdat de fiets hier het beste vervoermiddel is, vindt u hier veel fietsverhuurders en vrijwel overal aangelegde fietspaden. 🚶 blz. 14.

♥ **Kraak een luchthaven.** Vroeger konden de Berlijners naar het park Tiergarten of Grunewald, als ze wat ruimte en groen om zich heen wilden. Nu is er het asfalt van de voormalige luchthaven Tempelhof: 355 ha vrijheid onder een eindeloze hemel om te kiten, te skaten, te barbecueën of te tuinieren. 🚶 blz. 86.

♥ **Snuif de geur van het oude Berlijn op.** Onder de straten die wisten te ontsnappen aan de bombardementen van 1945 bevinden zich enkele pareltjes, zoals de Fasanenstraße met zijn oude gebouwen. Het meest indrukwekkend is misschien wel de Kirchgasse in het voormalige Tsjechische dorp Rixdorf. 🚶 blz. 88.

♥ **Slalom tussen de kraampjes van Maybachufer.** Op vrijdag worden de oevers van het Landwehrkanal omgevormd tot een Turkse markt met heerlijke kruiden en straatmuzikanten. Heel druk, maar o zo gezellig! 🚶 blz. 80.

♥ **Droom weg bij de landschappen van de Duitse romantics.** De Berlijnse musea herbergen tal van schatten die u maar zelden elders kunt ontdekken. Een mooi voorbeeld hiervan zijn de werken van de kunstschilder Caspar David Friedrich op de derde verdieping van de Alte Nationalgalerie. Tussen mist en mysterie... 🚶 blz. 45.

6

© B. Garde//hemis.fr

Genieten in de Strandbar tegenover het Bode-Museum

In Kreuzberg drijft het Badeschiff op de Spree.

♥ Dobber rond in het Badeschiff.

Berlijn telt 37 zwembaden, maar geen enkel is te vergelijken met het drijvende bad op de Spree, bij de kruising van Kreuzberg, Treptow en Friedrichshain. Heel leuk in de zomer! 📍 blz. 85.

♥ Treed in de voetsporen van *Good Bye Lenin!*

In de Berolinastraße, achter de Alexanderplatz, werd de film van Wolfgang Becker grotendeels opgenomen. Wilt u echt proeven van de 'ostalgie', de nostalgie naar de DDR, ga dan naar het museum Alltag in der DDR, waar u zelfs naar de gezangen van de pioniers kunt luisteren. 📍 blz. 67.

♥ Ga op bezoek bij de Pruisische koningen.

Met de S-Bahn reist u in 33 minuten van de halte Zoologischer

Garten naar Potsdam, waar de koningen van Pruisen hun lusthoven, Chinese pagode, Hollandse wijk en Russische kolonie hadden. De Unesco riep dit architecturale geheel uit tot werelderfgoed. 📍 blz. 118.

♥ Zoek hogere sferen op.

Om heel Berlijn in een oogopslag te overzien moet u naar de Fernsehturm: de televisietoren is 368 m hoog, maar enkel tegen betaling te beklimmen. De futuristische koepel van de Reichstag is wel gratis en biedt een uitzicht over 360°. Trek erheen wanneer de schemering valt, dan is het nog magischer! 📍 blz. 58 en blz. 28.

BERLIJN IN 3 DAGEN

De hoofdstad van Duitsland is zo uitgestrekt dat drie dagen beslist niet voldoende zijn om alles te zien. We raden aan om u te beperken tot het historisch centrum en enkele musea uit te kiezen! Terugkomen doet u hoe dan ook...

De eerste dag

► Ochtend

Vertrek bij het belangrijkste symbool van Berlijn, de **Brandenburger Tor**★★ (blz. 33). Ga daarna naar de **Reichstag**★★ (blz. 28) in het noorden (vergeet niet vooraf te reserveren) en de nieuwe wijk langs de Spree. Keer

terug naar de Brandenburger Tor en volg de laan **Unter den Linden**★★ (blz. 36): ze brengt u naar het **Deutsches Historisches Museum**★★ (blz. 39) en zijn aangename café.

► Na de lunch

Breng de middag door op het **Museumsinsel**★★★ (blz. 43), door de Unesco uitgeroepen tot werelderfgoed. Op donderdag sluiten vijf musea pas om 20.00 u, zodat u er zeker drie kunt bezichtigen. Geniet u liever van de zon? Stap dan in voor een korte boottocht over de Spree, met vertrek bij het **DDR Museum**★ (blz. 48) en de **Berliner Dom**★ (blz. 48).

8

Een binnenplaatsje aan de Hackescher Markt

► Avond

Bij helder weer raden we de **Alexanderplatz**★ (blz. 57) en de **Fernsehturm**★ (blz. 58) aan, vanwaar u tot middernacht kunt genieten van een panoramisch uitzicht over de stad. Dineer in de wijk Scheunenviertel, rond de Hackescher Markt.

De tweede dag

► Ochtend

Bij het verlaten van de metro aan de Französische Straße trekt u naar de **Gendarmenmarkt**★★ (blz. 73) en neemt u lijn U6 naar het station Kochstraße en **Checkpoint Charlie**★ (blz. 76), de voormalige grenspost tussen oost en west. Neem een koffiepauze in het opmerkelijke **Jüdisches Museum**★★★ (10 minuten lopen, blz. 76) of picknick langs het Landwehrkanal.

► Na de lunch

De sfeer opsnuiven in 'Klein Istanbul'? Dan moet u naar Kottbusser Tor en de Maybachufer, waar op vrijdag een Turkse markt gehouden wordt. Vervolgens kunt u poolshoogte nemen in **Reuterkiez** (blz. 88), de nieuwe hippe wijk van Berlijn. Neem bij het station Kottbusser Tor lijn U1 tot Schlesisches Tor en steek de rivier over: aan de andere zijde van de **Oberbaumbrücke**★ (blz. 71) ligt het langste nog bewaarde deel van de Berlijnse Muur, de **East Side Gallery**★★ (blz. 71).

► Avond

Dineer in de buurt van de Simon-Dach-Straße en duik in de wijk **Friedrichshain** (blz. 69) het nachtleven in. Keer terug naar het centrum via de **Karl-Marx-Allee**★ (blz. 69).

EEN DAGJE LANGER BLIJVEN

Bezichtig het barokke kasteel Charlottenburg★★★ (blz. 111) of het *rococo slot Sanssouci*★★★, de residentie van de koningen van Pruisen in Potsdam★★★ (blz. 119). Eindig de dag in schoonheid met een concert in de Philharmonie★★ (blz. 97) met zijn uitzonderlijke akoestiek, een reggae-avond in de Yaam (blz. 146) of een etentje in de aangename wijk Prenzlauer Berg★★ (blz. 64)...

De derde dag

► Ochtend

Keer terug naar de Brandenburger Tor, nu voor de westelijke zijde van het historisch centrum. Bezichtig het **Holocaust-Mahnmal**★★ (blz. 35) en volg dan de Ebertstraße tot de **Potsdamer Platz**★★ (blz. 89), om te genieten van het uitzicht vanaf het Panoramapunkt. U kunt hier meteen ook een hapje eten.

► Na de lunch

Bezoek de **Gemäldegalerie**★★★ (blz. 94) van het **Kulturforum**★★ en neem op de oevers van het **Landwehrkanal** bus M29 naar het **Diplomatenviertel** (blz. 98), het KaDeWe (vooral de kruidenierswaren zijn interessant!) en de Gedächtniskirche. Wandel langs de Ku'damm.

► Avond

Kuier rond op de Fasanenstraße en dineer op de **Savignyplatz**★ (blz. 110). Proef van het kenmerkende West-Berlijnse dolce vita.

PRAKTISCHE INFO

Ambassades

Ambassade van België –
Jägerstraße 52-53 - 10117 Berlijn -
☎ 030 20 64 20 - www.germany.diplomatie.belgium.be/nl

Ambassade van Nederland –
Klosterstraße 50 - 10179 Berlijn -
☎ 030 20 95 60 - www.nederlandwereldwijd.nl/landen/duitsland

Banken

Alle grote banken hebben verscheidene filialen in de hoofdstad. De openingstijden verschillen van kantoor tot kantoor. ☎ 'Openingstijden', blz. 17.

Bezichtigen

Museumspass – Te koop voor € 29 in de kantoren van Berlin Tourist Info (☎ blz. 13) en online (shop.visitberlin.de). De kaart geeft vrije en prioritair toegang tot de permanente collecties van dertig Berlijnse musea (inclusief die van het Museumsinsel) gedurende drie opeenvolgende dagen. Opgelet: dit kaartje is niet geldig voor het openbaar vervoer.

Berlin WelcomeCard – ☎ 25 00 25 - www.berlin-welcomecard.de - € 20 voor 48 uur en € 29 voor 72 uur (zones AB). Met deze kaart hebt u onbeperkt toegang tot het openbaar vervoer in Berlijn en geniet u korting (meestal 25 procent) op rondleidingen, attracties, in theaters en cabarets en in 35 musea (behalve deze van het Museumsinsel).

Er bestaan enkele varianten op de kaart, onder andere een variant met Potsdam inbegrepen (€ 23, 48 uur geldig) en een variant met gratis toegang tot de musea van het Museumsinsel inbegrepen (€ 46, 72 uur geldig). Verkooppunten: Berlin Tourist Info (☎ blz. 13), luchthavens, sommige hotels, automaten van het openbaar vervoer.

Elektriciteit

De netspanning is 220 V, net als overal op het Europese vasteland.

Feestdagen

1 jan. – Nieuwjaar.

Maart/april – Goede Vrijdag, Pasen en paasmaandag.

1 mei – Dag van de Arbeid.

Mei – Hemelvaartsdag.

Mei/juni – Pinksteren en pinkstermaandag.

3 okt. – Nationale feestdag.

31 okt. – Feest van de Hervorming (alleen in de deelstaat Brandenburg).

25 en 26 dec. – Kerstmis.

Fietsen

De fiets is koning in Berlijn. We kunnen u dan ook alleen maar aanraden om de stad met dit vervoermiddel te ontdekken. Het is misschien wel de origineelste, snelste en aangenaamste manier om u tijdens het weekend te verplaatsen. Ook de afwezigheid van hellingen en de kwaliteit van de vele fietspaden pleiten voor dit transportmiddel. De vele groene

ruimtes in de stad en de bossen nodigen zeker uit tot een fietstochtje.

'CALL A BIKE'

Als u 18 jaar of ouder bent, kunt u een van de tweeduizend *Call a Bikes* huren van DB Rent van de Deutsche Bahn (nationale spoorwegmaatschappij). De rood-zilveren fietsen zijn beschikbaar op de grote kruispunten en in de belangrijkste S-Bahnstations. Bij het eerste gebruik wordt een vast bedrag van € 3 van de creditcard of bankrekening gehaald. Als dat 'krediet' is opgebruikt, kost een *Call a Bike* € 1 per halfuur (max. € 15 per dag).

Voor meer informatie en inschrijving:
☎ 069 42 72 77 22 of
www.callabike-interaktiv.de

VERHUUR VAN FIETSEN

De fietsverhuurders bevinden zich voornamelijk in de wijken Mitte, Kreuzberg en Charlottenburg: Bergmannstraße 9 in Kreuzberg en

Auguststraße 29a in Mitte - ma.-vr.
10.00-19.30 u, za. 10.00-18.00 u.
Ook op het station van Friedrichstraße (toegang Dorotheenstraße 30) worden fietsen verhuurd: ma.-vr. 10.00-19.30 u, za. 10.00-18.00 u - ☎ 0180 510 8000 - www.fahrradstation.com

FIETSEN LANGS DE MUUR

Het 160 km lange fietspad van de Muur van Berlijn steekt grotendeels uit boven de oude versterkte *Kolonnenwege*. De route volgt het traject dat de soldaten van de voormalige DDR gebruikten om de grens te bewaken of waarlangs de bevoorradingstrucks reden. De Allgemeiner Deutscher Fahrrad-Club (Duitse fietsclub) geeft een gedetailleerde kaart van het parcours, de *Mauer Radweg*, uit.

ADFC – Landesverband Berlin -
Brunnenstr. 28 - 10119 Berlin -
☎ 030 448 47 24 - www.adfc-berlin.de

VOORZICHTIG!

De brede Berlijnse voetpaden worden gebruikt als fietspad. Wees als voetganger dus voorzichtig en houd rekening met de markeringen die de ruimte voor de fietsers afbakenen.

Fietstaxi's

Van april tot oktober rijden er van 13.00 u tot 20.00 u op vier taxilijnen fietstaxi's, die op riksja's lijken en twee passagiers kunnen vervoeren. De eerste kilometer kost € 7, de volgende € 5. ☎ 0178 800 00 41 of 030 28 03 16 09 - www.velotaxi.de

Foaien

In restaurants en bars is het gebruikelijk de rekening naar boven af te ronden

NOODNUMMERS

Europees noodnummer – ☎ 112

Politie – ☎ 110

Medische noodgevallen –

☎ 116 117

Tandheelkundige permanentie –

☎ 89 00 43 33

Antigifcentrum – ☎ 192 40

Gevonden voorwerpen –

☎ 902 77 31 01

Diefstal/verlies van betaalkaart:

Belgische reizigers - alle betaal-

kaarten: ☎ +32 70 344 344

Nederlandse reizigers - alle betaal-

kaarten: ☎ +31 88 3855 372

REICHSTAG EN DE REGERINGSWIJK ★★

Eind vorige eeuw hebben duizenden ambtenaren en wagons gevuld met archieven Bonn, de hoofdstad van het voormalige Oost-Duitsland, verlaten om een onderkomen te vinden in Berlijn, de hoofdstad van het herenigde Duitsland. De splinternieuwe bestuurswijk van de stad ligt in een bocht van de Spree en bestaat uit gewaagde constructies van glas en beton. Een ervan is zelfs een ware toeristische trekpleister geworden, de 'oude' Reichstag, met zijn transparante koepel die oplicht wanneer de avond valt.

► **Bereikbaarheid:** 1,2 Brandenburger Tor, 55 Bundestag, Hauptbahnhof, Naturkundemuseum, M85, 100 Platz der Republik, Reichstag.

Detailkaart van de wijk blz. 40-41. Uitneembare vouwkaart E-F2-4.

► **Aanrader:** Om veiligheidsredenen is de Reichstag enkel te bezichtigen na reservering via de website. Het bezoek zelf is gratis. Reserveer ruim voor uw vertrek. Hebt u niet gereserveerd, waag dan uw kans bij het loket aan de Scheidemannstraße of reserveer een tafeltje in het restaurant boven in het gebouw, Käfer Berlin ('De beste adressen/Uit eten', blz. 124). Een indrukwekkend uitzicht gegarandeerd, zonder wachtrij!

Reichstag ★★

Vouwkaart E3-4 – Platz der Republik 1 - 227 321 52 en 227 359 08 - www.bundestag.de - - bezichtiging van de koepel dag. 8.00-24.00 u (laatste toegang 21.45 u) - gesl. 24 dec. en 31 dec. na 16.00 u - gratis (incl. audiogids) - enkel na reserv. via de website (minimaal 3 dagen vooraf) of ter plaatse aan het loket 'Anmeldung Kuppel' in de Scheidemannstraße – identiteitsbewijs verplicht.

In 1871, toen Berlijn werd uitgeroepen tot hoofdstad van het Reich, was er geen enkel gebouw in de stad voldoende groot om onderdak te bieden aan de Reichstag. Architect Paul Wallot

kreeg de opdracht een indrukwekkend paleis (1894) te bouwen, waaraan hij prompt vier hoektorens toevoegde als verwijzing naar de vier landen die deel uitmaakten van het Duitse keizerrijk: Beieren, Saksen, Pruisen en Württemberg. Het gebouw is er 'Voor het Duitse volk', zoals te lezen is op het fronton (*Dem Deutschen Volke*) en kent een bewogen geschiedenis: verwoest door brand in 1933 (kader blz. 30), vernield tijdens de oorlog, verlaten en eenzaam naast de Muur. Dankzij de hereniging van het land herrees het gebouw uit zijn as: de Britse architect **Norman Foster** heeft de Reichstag niet alleen gerestaureerd, hij heeft het gebouw ook bekroond met een

Binnenkijken in de koepel van de Reichstag, ontworpen door Sir Norman Foster © A.Leiva/age fotostock

DE BRAND IN DE REICHSTAG

In de nacht van 27 op 28 februari 1933, vier weken na de aanstelling van Adolf Hitler als kanselier, stond de Reichstag in brand. Een Nederlandse communist, de jonge Marinus van der Lubbe, werd ter plaatse gearresteerd. Handelde hij in zijn eentje, of kreeg hij orders? En zo ja, van wie? Van de nazi's? De nationaalsocialistische leiders grepen de gelegenheid aan om de anticommunistische dreiging ter sprake te brengen en arresteerden de tegenstanders van het regime. In een waar klimaat van burgeroorlog dwongen ze de president van het Reich, Paul von Hindenburg, diezelfde dag nog de Brandverordnung te ondertekenen, een verordening die een uitzonderingsregime installeerde. Op 23 maart 1933 stemde de Reichstag voor de 'Machtigingswet', waardoor Hitler alle macht kreeg... en de republiek van Weimar ten einde kwam.

30

opmerkelijke koepel van staal en glas van 23 m hoog en 40 m breed als symbool voor het verlangen naar democratische transparantie. De koepel zorgde in 1999 voor de nodige polemiek. Toch biedt hij een verbluffend **uitzicht★★** over heel de stad. Twee spiraalvormige trappen slingeren zich omhoog langs een met spiegels getooide, omgekeerde kegel, die zich uitstrekt tot bij het halfrond waar de 631 afgevaardigden van de Bundestag zetelen en die zo een duizelingwekkende lichtschacht vormt. Bovendien is de kegel zo ontworpen dat de warmte in het gebouw wordt opgevangen en herverdeeld. De hele regeringswijk is trouwens bijzonder milieubewust: zonnepanelen op de daken, generatoren met biodiesel afkomstig van koolzaad...

Bundeskanzleramt ★★

Vouwkaart E3 – Willy-Brandt-Str. 1.

De 'Sfinx', de 'wasmachine', het 'Kohlosseum'... nooit eerder werd een

architecturaal project zo verguisd. Kwam het doordat de bouwheer niemand minder dan kanselier Helmut Kohl was en de opzet bijzonder groots was? Het bouwwerk moest immers de 'Republiek van Berlijn' belichamen. Wat er ook van zij, de kanselarij die ontsproot aan het brein van de architecten Axel Schultes en Charlotte Frank, weerspiegelt op juiste wijze een machtige en democratische staat zonder vooroordelen. Het bouwwerk werd in 2001 met veel pracht en praal ingehuldigd door Gerhard Schröder en bestaat uit een 36 m hoge centrale kubus (de beroemde 'wasmachine') en twee lange vleugels. Zuilen, binnenplaatsen en glaspartijen openen het gebouw naar buiten toe en geven het een dynamische aanschijn. De kanselarij omvat de vergaderzalen van het kabinet, de kantoren van de kanseliersvrouw en haar vertrekken op de hoogste verdieping. Achteraan leidt een bruggetje over de Spree naar de Kanzlergarten, de privé-tuin van de kanselarij.

Band des Bundes ★

Vouwkaart E-F3

Weinig wijzigingen van het stedelijke landschap waren zo drastisch als deze. Op een uitgestrekt terrein in de schaduw van de Muur verrees in minder dan een decennium een wijk die de belangrijkste federale instellingen bijeenbrengt. Dit architecturale avontuur begon in 1993, toen een internationale wedstrijd werd uitgeschreven voor de aanleg van de **bocht in de Spree**. Uit de 835 voorstellen kwam de *Band des Bundes* bovendrijven, een project dat bedacht was door de Berlijnse architecten **Alex Schultes** en **Charlotte Frank** en waarin de plattegrond van de stad in deze wijk hertekend werd in de vorm van een oost-westas. Dit 1 km lange en 100 m brede 'lint', dat op ruimtelijke wijze de spreiding van de machten belichaamt, strekt zich uit van de tuin van de kanselarij (Kanzlergarten) tot het Marie-Elisabeth-Lüders-Haus en overbrugt de Spree tweemaal. Het oorspronkelijke project – dat niet werd uitgevoerd, wat het gevoel van leegte versterkt – voorzag in een Bürgerforum tussen de kanselarij en het Paul-Löbe-Haus.

Paul-Löbe-Haus (Huis der Afgevaardigden) – **Vouwkaart E3** - *Konrad-Adenauer-Str.*

Dit in 2001 ingehuldigde bouwwerk maakt veel indruk door zijn afmetingen (61.000 m²) en wordt gekenmerkt door ruime en open volumes. Het gebouw, dat in de ogen van zijn tegenstanders symbool staat voor het verpletterende gewicht van de bureaucratie, herbergt bijna duizend kantoren, voorbehouden aan afgevaardigden en

commissies, en negentien vergaderzalen in transparante ronde hallen.

Marie-Elisabeth-Lüders-Haus – **Vouwkaart E-F3** – *Schiffbauerdamm - Mauermahnmal, ingang langs de Spree* - www.mauermahnmal.de - di.-zo. 11.00-17.00 u - gratis toegang.

Dit gebouw (2003) biedt onderdak aan de **archiefbibliotheek van de Bundestag**, na die van Washington en Tokio de grootste parlementaire bibliotheek ter wereld, met ongeveer 1,4 miljoen werken en 11.000 tijdschriften. De glasgevels en de uiteenlopende vormen contrasteren sterk met de hardheid van het ruwe beton.

In de hal van dit bouwwerk langs de Muur staat een **installatie** van kunstenaar Ben Wargin, gemaakt ter nagedachtenis van de mensen die de dood vonden bij hun pogingen om de Muur over te steken (**das Mauermahnmal**, het *Gedenkteken van de Muur*).

De **loopbrug** die de twee bouwwerken met elkaar verbindt, staat symbool voor de hereniging van de verdeelde stad.

TEN NOORDEN VAN DE REICHSTAG

Ontdek na uw bezoek aan de Sammlung Boros de nieuwe gebouwen ten noorden van de regeringswijk.

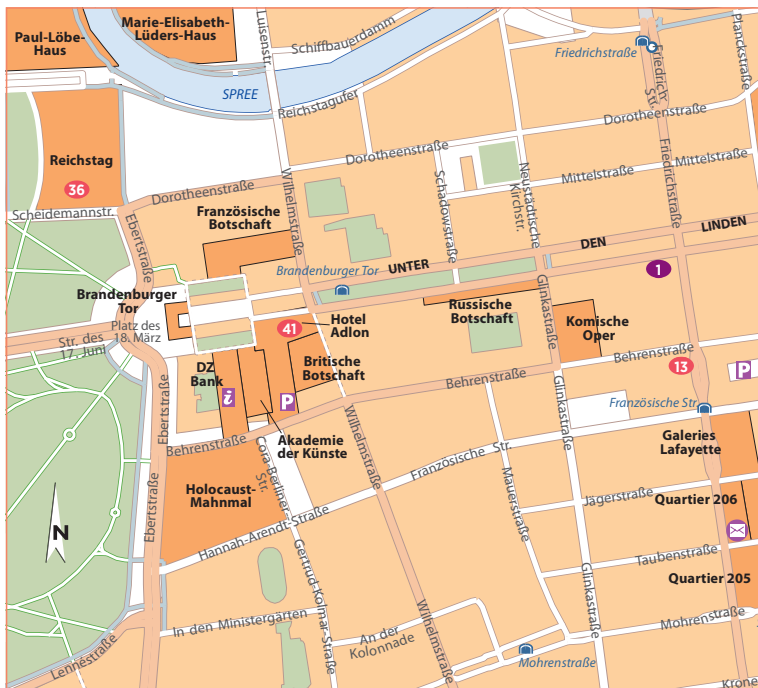
Sammlung Boros ★

Vouwkaart F3 – *Reinhardtstr. 20* - ☎ 24 08 33 300 - www.sammlung-boros.de - do. 15.00-20.00 u, vr.-zo. 10.00-20.00 u - € 15 - *de rondleiding (in het Duits of het Engels) duurt 1½ uur, reserveer minstens 2 maanden vooraf via de website.*

tentoonstellingen. De uitvoering hiervan werd in 1992 toevertrouwd aan de Chinees-Amerikaanse architect **leoh Ming Pei**, die ook de Piramide van het Louvre in Parijs ontwierp. Het lichte, driehoekige gebouw met een doorzichtige, bolronde gevel past perfect bij de historische gebouwen in

de omgeving. Beide gebouwen zijn met elkaar verbonden door een tunnel. In de bioscoopzaal worden archief films, documentaires en grote klassiekers uit de Duitse filmgeschiedenis vertoond (*toegang via de gevel langs de zijde van de Spree - www.dhm.de/ zeughauskino*).

40

UIT ETEN

Aigner 49
 Bocca di Bacco 13

Borchardt 20
 Café im Zeughaus 1
 Humboldt Terrassen 3

Käfer Berlin 36
 Lorenz Adlon Esszimmer ... 41
 Lutter und Wegner 42

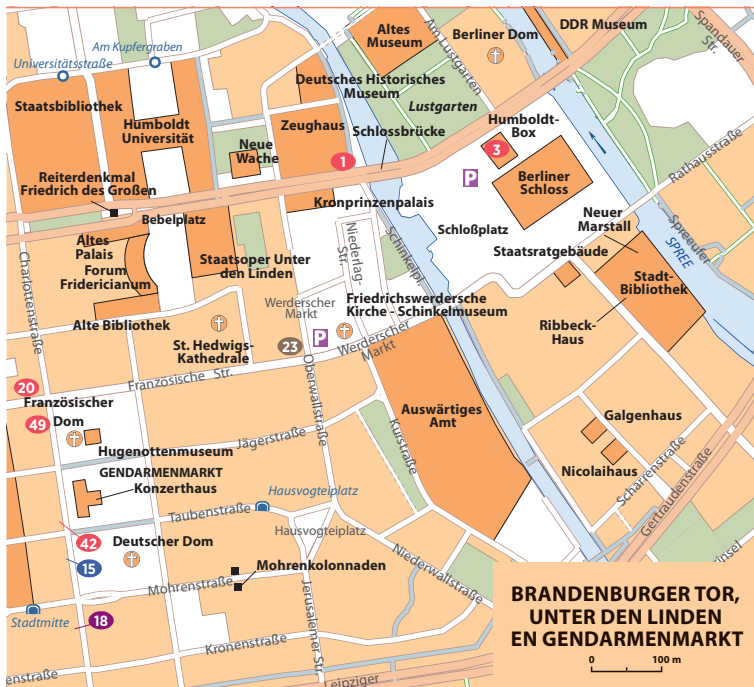

Kronprinzenpalais ★

Unter den Linden 3.

Het was in dit barokpaleis, dat in 1733 gebouwd werd voor de kroonprins, de toekomstige Frederik II, en later verbouwd werd in neoclassicistische stijl, dat vertegenwoordigers van de twee

Duitslanden, meer bepaald Wolfgang Schäuble voor de BRD en Günther Krause voor de DDR, op 31 augustus 1990 het verdrag ondertekenden die de hereniging definitief maakte. Achteraan werd een portaal afkomstig uit de Bauakademie van Schinkel geïntegreerd. Heinrich Gentz

IETS DRINKEN

Newton Bar 15

WINKELN

Meissen 1
Rausch Schokoladenhaus ... 18

UITGAAN

Pierre-Boulez-Saal 23

UIT ETEN

Berlijn is een waar paradijs voor hongere en gehaaste stadsmensen: op elk ogenblik van de dag kunt u hier in een *Imbiss* of café terecht voor goedkope menu's. Typisch Berlijns zijn de *Bratwurstwalker* op de Alexanderplatz: met de grill op de buik gebonden verkopen ze *Rostbratwurst* om mee te nemen. Andere specialiteit: de copieuze brunchbuffetten die sommige cafés op zondag aanbieden voor ongeveer € 10. Echte gastronomen kunnen dan weer terecht in een van de vele verfijndere restaurants.

🍷 *'De beste adressen/lets drinken', blz. 133, 'Uit eten', blz. 20 en 'Gastronomie', blz. 167.*

🍷 *Onderstaande adressen vindt u terug op de **uitneembare vouwkaart** aan de binnenzijde van het omslag; zoek het overeenkomstige nummer (bv. 1). De aanwijzingen in het rood verwijzen eveneens naar deze kaart. De meeste adressen staan ook aangeduid op de detailkaart van de verschillende wijken.*

Reichstag

Detailkaart van de wijk blz. 40-41

MINDER DAN € 15

51 **Die ständige Vertretung – F3** - Schiffbauerdamm 8 - 🚶 Friedrichstraße, 🚶 Friedrichstraße - ☎ 030 282 39 65 - www.staev.de - ♿ - dag. 10.30-1.00 u - € 12/18. Deze brasserie opende haar deuren in 1997 en was oorspronkelijk bedoeld voor de bedienden van de

Duitse ministeries, die na de eenmaking van Bonn naar Berlijn werden overgebracht.

TUSSEN € 15 EN € 30

50 **Sarah Wiener – E2** - Invalidenstr. 50-51 - 🚶 Hauptbahnhof, 🚶 Hauptbahnhof - ☎ 030 70 71 36 42 - www.sarahwiener.de - di.-wo. en vr. 10.00-18.00 u, do. 10.00-20.00 u, za.-zo. 11.00-18.00 u - € 21/35. In het Museum voor Hedendaagse Kunst in het Hamburger Bahnhof worden Oostenrijkse en mediterrane specialiteiten bereid door een gerenommeerde kok. Reserveren aanbevolen.

TUSSEN € 30 EN € 60

36 **Käfer Berlin – E4** - Platz der Republik - in de Reichstag - 🚶 Brandenburger Tor - ☎ 030 226 29 90 - www.feinkost-kaefer.de - ♿ - dag. 9.00-16.30 u en 18.30-24.00 u - € 39/48. Vanuit dit restaurant op het dak van de Reichstag hebt u een indrukwekkend uitzicht over het oosten van Berlijn. Goede Duitse gerechten. Tip: als u hier een tafeltje reserveert, hoeft u niet aan te schuiven voor de bezichtiging van de Reichstag.

Brandenburger Tor

Detailkaart van de wijk blz. 40-41

MEER DAN € 60

41 **Lorenz Adlon Esszimmer – F4** - Unter den Linden 77 - 🚶 Brandenburger Tor - ☎ 030 22 61 19 60 - www.lorenzadlon-esszimmer.de - wo.-za. 19.00-24.00 u (u kunt bestellen tot

21.30 u) - € 142/160, menu € 145/205. Hier kunt u genieten van het luxe decor van het legendarische Hotel Adlon. Verfijnde Franse gerechten en klassieke gerechten met een moderne toets.

Unter den Linden

Detailkaart van de wijk blz. 40-41

MINDER DAN € 15

64 Adam's – F3 - Georgenstr. 14-18 - station Friedrichstraße - Friedrichstraße, Friedrichstraße - ☎ 030 20 05 89 92 - www.frischer-schmeckt.de - ma.-do. 6.30-20.00 u, vr. 6.30-22.00 u, za.-zo. 9.00-22.00 u - vanaf € 2, formules vanaf € 5. Mooi aanbod originele broodjes, pasta en salades om mee te nemen of om ter plaatse op te eten. Snel, pretentieloos, goedkoop en vers!

26 Deponie N° 3 – F3 - Georgenstr. 5 - Friedrichstraße, Friedrichstraße - ☎ 030 20 16 57 40 - www.deponie3.de - dag. vanaf 10.00 u - € 13/20. Berlijnse bistro met een gevarieerde clientèle, gelegen onder een boog van de S-Bahn! Op de kaart staan Berlijnse specialiteiten, snacks en enkele ruimere gerechten.

TUSSEN € 15 EN € 30

1 Café im Zeughaus – G4 - Unter den Linden 2 - Friedrichstraße, Friedrichstraße - ☎ 030 20 64 27 44 - www.dhm.de - - dag. 10.00-18.00 u - € 15/20. Het café van het Deutsches Historisches Museum heeft twee troeven: ten eerste de ruime keuze aan snacks en kleine gerechten en ten tweede het mooie terras met uitzicht op de Berliner Dom.

Museumsinsel

Detailkaart van de wijk blz. 60-61

MINDER DAN € 15

2 Allegretto Caffè Neues Museum – G3 - Bodestr. 1 - Friedrichstraße, Friedrichstraße - ☎ 030 28 04 23 07 - www.allegretto-neues-museum.de - dag. 10.00-18.00 u (do.-za. tot 20.00 u) - € 10/15. Op de begane grond van het Neues Museum. Het warme interieur is ontworpen door David Chipperfield. De kaart is beperkt maar lekker: bord met Egyptische lekkernijen (€ 8,90), broodjes met zalm, salades, soep en huisbereid gebak.

TUSSEN € 15 EN € 30

3 Humboldt Terrassen – G4 - Schlossplatz 5 - Schlossplatz 5 - Friedrichstraße, Friedrichstraße - ☎ 030 20 62 50 76 - www.humboldtterrassen.de - - dag. 10.00-19.00 u - € 15/25. Panoramisch terras op de Humboldt Box (blz. 50). Salade met kip (€ 13,90), strudel en warme chocolade op grootmoeders wijze.

Scheunenviertel

Detailkaart van de wijk blz. 52-53

MINDER DAN € 15

28 Zeit für Brot – G2 - Alte Schönhauser Straße 4 - Rosa-Luxembourg-Platz - ☎ 030 28 04 67 80 - www.zeitfuerbrot.com - ma.-vr. 7.30-20.00 u, za. 9.00-20.00 u, zo. 8.00-18.00 u - salades € 5; ontbijt € 3,80/9,80. In de gezellige banketbakkerij van Daniel Kubiak, naast het metrostation, werkt men alleen met ingrediënten van kleine, lokale

BELANGRIJKE DATA

1307 – Berlijn en Cölln verenigen zich.

1323-1373 – Heerschappij van de Wittelsbach.

1359 – Berlijn-Cölln treedt toe tot de Hanze, die de handelshavens van Noord-Europa verenigt.

1376 en 1380 – Branden leggen bijna heel Berlijn en Cölln in de as.

1440-1470 – Keurvorst **Frederik II**, bijgenaamd 'de IJzeren'.

1640-1688 – Bewind van **Frederik Willem**, de **Grote Keurvorst**.

1685 – Edict van Potsdam; de hugenoten vestigen zich in Brandenburg.

1709 – Berlin en Cölln worden één.

1740-1786 – Heerschappij van **Frederik II (Frederik de Grote)**.

1806-1808 – Bezetting door Napoleon.

1870-1871 – Frans-Duitse oorlog.

1871 – Begin van het Duitse Keizerrijk; Berlijn wordt hoofdstad.

3 augustus 1914 – Duitsland verklaart de oorlog aan Frankrijk en Rusland.

1918 – Start Weimarrepubliek (1918-1933).

Januari 1919 – Opstand van de spartakisten, met geweld onderdrukt. De socialisten Karl Liebknecht en Rosa Luxemburg worden vermoord.

1920 – Berlijn breidt uit met zeven randgemeenten (o.a. Charlottenburg).

1924 – Eerste steenlegging van de luchthaven Tempelhof.

1929 – Wereldwijde economische crisis, sociale onrusten in Berlijn.

1933 – De brand in de Reichstag, ontbinding van het Parlement, Machtigingswet voor Hitler. blz. 157.

Augustus 1936 – **Olympische Zomerspelen** in Berlijn. blz. 157.

9 november 1938 – Kristallnacht. blz. 157.

1 augustus 1939 – Duitsland valt Polen binnen. De geallieerden worden bij de oorlog betrokken.

1941 – Eerste massale deportatie van Joden uit Berlijn.

8-9 mei 1945 – Onvoorwaardelijke overgave van Duitsland.

17 juli-2 augustus 1945 – **Conferentie van Potsdam**, die de verdeling van de stad in vier bezettingszones bekrachtigt.

24 juni 1948-12 mei 1949 – Blokkade van Berlijn.

6 juni 1951 – Eerste Berlinale, een initiatief van de Amerikanen.

13 augustus 1961 – Bouw van de Muur.

23 juni 1963 – Bezoek van John F. Kennedy aan West-Berlijn.

1976 – Inhoudiging van het Palast der Republik op de plaats van het voormalige Berliner Schloss.

1987 – 750ste verjaardag van de stad.

9 november 1989 – **Val van de Muur**.

3 oktober 1990 – Hereniging van Duitsland.

Juni 1991 – De Bundestag verhuist van Bonn naar Berlijn.

November 2005 – Angela Merkel (CDU) wordt kanselier. Ze wordt herverkozen in 2009 en 2013.

2013 – Start van de heropbouw van het Berliner Schloss.

2019 – Inhoudiging Berliner Schloss en Humboldt Forum. blz. 50.

STEDENBOUWKUNDE

'Berlijn is een stad met vele gezichten', luidt de bekende en veel geciteerde uitspraak van architect Werner Düttmann. Er lopen zo veel uiteenlopende projecten, er is zo veel gesloopt en er worden zulke radicale veranderingen aangebracht, dat het moeilijk is de stad als één geheel te zien. Tot op heden heeft Berlijn zijn oude architecturale erfgoed geregeld opgeofferd aan progressieve ideeën, en elke generatie heeft zijn stempel op de stad gedrukt.

De dubbelstad (middeleeuwen)

Het middeleeuwse centrum bestond uit twee delen, die van elkaar werden gescheiden door de Spree. Aan de ene kant van de rivier lag Berlijn, rond de oude markt (nu Molkenmarkt) en de Nikolaikirche; aan de andere kant Cölln, rond de vismarkt en de aan de H. Petrus gewijde Petrikirche. Van het middeleeuwse **Berlijn-Cölln** resten slechts weinig sporen: enkele straatnamen (Klosterstraße, Molkenmarkt...), overblijfselen van kerken en een klein stukje van de oude omwalling (in de huidige Littenstraße).

De Grote Keurvorst (17de eeuw)

Onder keurvorst **Frederik Willem** (1640-1688) werd begonnen met de heropbouw van de stad, die zwaar beschadigd was door de Dertigjarige Oorlog. Het stedelijke landschap dat

vorm kreeg in de tweede helft van de 17de eeuw, wordt gekenmerkt door de ononderbroken reeks woningen, gevel tegen gevel. Door het reglement van 1647, dat de dalende weg tussen de koninklijke residentie en het jacht-reservaat duurzaam wilde maken en omzomen met duizenden lindebomen (*Linden*) en notelaars, werd de as **Unter den Linden** geboren.

Frederik de Grote (18de eeuw)

De tijd van Frederik de Grote was er een van pracht en praal. Het **Forum Fridericianum**, een monumentaal plein, omgeven door weelderige bouwwerken, werd ontworpen als beginpunt van **Unter den Linden**, de laan die in de daaropvolgende decennia verder werd uitgebouwd, met aan weerszijden schitterende paleizen en publieke gebouwen met culturele functies. Dit is ook de tijd van de heraanleg van het park **Tiergarten**, dat een 'park ter vermaak' werd, 'open voor de bevolking' (🕒 blz. 101).

De geniale Schinkel (midden 19de eeuw)

In het midden van de 19de eeuw gaf de architect **Karl Friedrich Schinkel** (🕒 blz. 164) de stad haar burgerlijk karakter. De *Neue Wache* (zijn eerste werk), de wijzigingen aan de kathedraal van Berlijn, het Altes Museum, de heropbouw van het Schauspielhaus en de

Vertaling	Anja De Lombaert
Omslagontwerp	Keppie & Keppie
Omslagfoto	Blue jayphoto/iStock
Ontwerp binnenwerk	Keppie & Keppie
Oorspronkelijke titel	Le Guide Vert Berlin Week-end
Oorspronkelijke uitgever	Michelin, Parijs
Directie	Philippe Orain
Uitgevers	Françoise Rault (Michelin), Lieven Defour (Lannoo)
Redactie	Aurélia Bollé, Cécile Bouché-Gall, Clarisse Bouillet, Tiphaine Cariou, Annabelle Georgen, Laurent Gontier, Guylaine Idoux, Jean-Charles Pharamond, Régis Présent-Griot
Cartografie	Theodor Cpraga, Maria-Mirabela Dumbrăveanu. Stadskaarten: © MICHELIN en © 2006-2017 TomTom. This material is proprietary and the subject of copyright protection, database right protection and other intellectual property rights owned by TomTom or its suppliers. The use of this material is subject to the terms of a license agreement. Any unauthorized copying or disclosure of this material will lead to criminal and civil liabilities.
Met dank aan	Véronique Aissani, Dominique Auclair, Cristian Catona, Marion Desvignes-Canonne, Carole Diascorn, Hervé Dubois, Isabelle Foucault, Maria Gaspar, Bogdan Gheorghiu, Pascal Grougon, Karina Gruia, Bénédicte Lathes, Sophie Roques, Marie Simonet

© Cartografie: Michelin

© Nederlandse tekst: Uitgeverij Lannoo, nv, Tielt, 2020

Het redactieteam heeft de grootste zorg besteed aan de samenstelling en de controle van deze gids. Maar omdat de gegevens voortdurend gewijzigd worden, moet de praktische informatie (prijzen, adressen, bezoeken, telefoonnummers, bezienswaardigheden, internetadressen...) worden beschouwd als een aanwijzing. Het is dan ook best mogelijk dat bepaalde info bij het verschijnen van deze gids niet helemaal correct of volledig is. Wij kunnen daar niet verantwoordelijk voor worden gesteld. Deze gids bestaat voor en door u; u bewijst ons dan ook een grote dienst door eventuele tekortkomingen of vergissingen te melden. Aarzel niet om ons uw opmerkingen en suggesties over de inhoud van deze gids mee te delen. Bij een eerstvolgende bijgewerkte editie zullen wij daar rekening mee houden.

Contactadres	De Groene Reisgids Uitgeverij Lannoo Kasteelstraat 97 B-8700 Tielt degroenereisgids@lannoo.be	De Groene Reisgids Uitgeverij Terra Lannoo bv Postbus 23202 1100 DS Amsterdam Zuid-Oost info@terralannoo.nl
---------------------	---	---

www.lannoo.com

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

D/2020/45/59 - NUR 512 - ISBN 978-94-014-5728-6